

Ett system för individuell kompetensutveckling

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2001/02:175 *Ett system för individuell kompetensutveckling* jämte två motioner som väckts med anledning av propositionen. En av dessa är en gemensam partimotion av Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet där de presenterar sitt förslag till system för individuell kompetensutveckling. I betänkandet behandlas också motioner från den allmänna motionstiden som rör frågor om kompetensutveckling.

Utskottet biträder regeringens förslag som innebär i huvudsak följande.

Riksdagen skall godkänna riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling. En utgångspunkt för systemet skall vara att individen deltar med eget sparande på kompetenssparkonto. Den kompetensutveckling som systemet skall stimulera ges en vid definition. Den enskilde individen bör ges möjlighet att med vissa begränsningar göra skattemässigt avdragsgilla insättningar på kompetenssparkonton. En stimulans för arbetsgivare att göra inbetalningar på en anställds kompetenssparkonto skall införas. Räntan på kompetenssparkonton beskattas som vanlig kapitalinkomst. Inledningsvis förvaltas kompetenssparkonton av en statlig myndighet. Uttag från kompetenssparkonto beskattas som inkomst av tjänst. Vid uttag i anslutning till kompetensutveckling bör det ges en stimulans i form av en kompetenspremie vars storlek bl.a. beror på längden på kompetensutvecklingen. Premien bör ges i form av en skattereduktion.

Regeringen anser att systemet bör träda i kraft den 1 juli 2003. Under hösten 2002 avser regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till den lagstiftning som behövs.

Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet reserverar sig till förmån för den gemensamma motionen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Utskottets överväganden	5
Propositionen.....	5
Motioner	7
Utskottets ställningstagande	9
Reservation.....	15
Utgångspunkter m.m. för ett system för individuell kompetensutveckling (punkt 2) (m, kd, c, fp).....	15
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag.....	20
2. Utbildningsutskottets yttrande.....	22

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motion 2001/02:A8 yrkandena 1 och 2 (m).

2. Utgångspunkter m.m. för ett system för individuell kompetensutveckling

Riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling såvitt avser systemets utgångspunkter och syfte, val av sparmodell, avsättningsmöjligheter m.m. och förvaltning av medel på kompetenssparkonto. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:175 i motsvarande delar samt avslår motionerna 2001/02:A9 yrkandena 1–4 (m, kd, c, fp), 2001/02:A204 yrkande 6 (kd), 2001/02:A223 (m), 2001/02:A229 yrkande 12 (fp), 2001/02:A295 (s), 2001/02:A367 yrkande 21 (kd), 2001/02:Sf395 yrkande 2 (fp), 2001/02:So637 yrkande 6 (fp), 2001/02:N263 yrkande 3 (c) och 2001/02:N315 yrkande 8 (m).

Reservation (m, kd, c, fp)

3. Riktlinjer i övrigt för ett system för individuell kompetensutveckling

Riksdagen godkänner regeringens förslag i övrigt till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:175 i de delar som inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan.

Stockholm den 28 maj 2002

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Sven-Erik Österberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sven-Erik Österberg (s), Hans Andersson (v), Mikael Odenberg (m), Björn Kaaling (s), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Laila Bjurling (s), Patrik Norinder (m), Kristina Zakrisson (s), Camilla Sköld Jansson (v), Henrik Westman (m), Barbro Feltzing (mp), Elver Jonsson (fp), Anders Karlsson (s), Cinnika Beiming (s), Magnus Jacobsson (kd) och Agne Hansson (c).

Redogörelse för ärendet

Efter en överenskommelse med Vänsterpartiet och Miljöpartiet föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2000 (prop. 1999/2000:1) att det skulle avsättas medel för att stimulera individuell kompetensutveckling. Enligt förslaget skulle det avsättas 1,35 miljarder kronor för år 2000 och därefter 1,15 miljarder kronor årligen. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2000/01:1, bet. 2000/01:FiU11, rskr. 2000/01:41). Med anledning av detta ställningstagande beslutade regeringen den 20 december 1999 att tillkalla en särskild utredare som fick i uppdrag att lämna förslag till hur avsatta medel för individuell kompetensutveckling effektivast skulle disponeras (Dir. 1999:106). Utredningen, som tog namnet IKS (individuellt kompetenssparande), lämnade i maj 2000 ett delbetänkande, *Individuellt kompetenssparande – en stimulan för det livslånga lärandet* (SOU 2000:51). Den 15 december 2000 överlämnade utredningen sitt slutbetänkande, *Individuellt kompetenssparande, IKS – med start 2002* (SOU 2000:119). Betänkandena har remissbehandlats.

Den 27 mars 2002 beslutade regeringen att inhämta Lagrådets yttrande över ett förslag om ett antal lagbestämmelser för ett system avseende sparande för individuell kompetensutveckling. Förslaget var inte fullständigt, utan i lagrådsremissen framhölls att det skulle erfordras kompletterande bestämmelser i många hänseenden. Regeringen avsåg att under hösten 2002 återkomma med förslag i en rad olika frågor till riksdagen.

I sitt yttrande riktade Lagrådet stark kritik mot metoden att dela upp en och samma lagreform i två separata lagstiftningsärenden och ansåg att samtliga lagbestämmelser borde granskas och bli föremål för riksdagens beslut i ett sammanhang. Lagrådet ansåg också att den föreslagna tidpunkten för ikraftträdande, den 1 januari 2003, borde senareläggas. Enligt Lagrådet borde lagstiftningen i varje fall inte träda i kraft före den 1 juli 2003.

Regeringen har med anledning av Lagrådets kritik valt att förelägga riksdagen ett förslag som innebär att riksdagen i detta skede endast skall ta ställning till grunderna i systemet. Regeringen avser att återkomma med en kompletterande proposition hösten 2002, där systemet närmare utvecklas och ett fullständigt lagförslag presenteras. Regeringen delar Lagrådets uppfattning att lagbestämmelserna inte bör träda i kraft förrän den 1 juli 2003. Enligt regeringen kommer detta inte att påverka tidsplanen för införandet av systemet.

Med anledning av propositionen har det väckts två motioner. I en flerpartimotion lägger Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet fram ett gemensamt förslag för ett system för individuell kompetensutveckling.

I betänkandet behandlar utskottet också ett antal motioner från den allmänna motionstiden som tar upp frågor om kompetensutveckling.

Utbildningsutskottet har avgett ett yttrande som framgår av bilaga 2.

Under ärendets beredning har utskottet mottagit en skrivelse från Svenska Bankföreningen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till riktlinjer för ett nytt system för individuell kompetensutveckling.

Jämför reservation (m, kd, c, fp).

Propositionen

Som framgår av redogörelsen ovan föreslår regeringen att riksdagen endast skall godkänna riktlinjer för ett nytt system för individuell kompetensutveckling. I riktlinjerna ingår utgångspunkterna för och syftet med systemet enligt avsnitt 3.1 i propositionen. Det ingår också vissa grundläggande bedömningar som återfinns i olika avsnitt i propositionen. Dessa är val av sparmodell (avsnitt 4.1), avsättningsmöjligheter m.m. (avsnitt 4.2), förvaltning av medel på kompetenssparkonto (avsnitt 4.3), utformning av och villkor för kompetenspremien (avsnitt 5), systemets förhållande till andra system (avsnitt 6.1), principer för organisationen (avsnitt 7) samt informationsinsatser, uppföljning och utvärdering (avsnitt 10).

De delar av propositionen som riksdagen har att ta ställning till kan i korthet beskrivas på följande sätt.

I propositionen konstateras att de medel som hittills har avsatts för kompetensutveckling vid utgången av 2002 kommer att uppgå till 3,65 miljarder kronor inklusive avsättningen för år 2002. Regeringen betonar att det system som föreslås skall vara ett komplement till befintliga system inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken till gagn för utvecklingen av arbetslivet i vid mening. Enligt regeringen är det angeläget att komplettera vad som görs inom dessa politikområden genom att ge enskilda individer möjlighet att efter sina behov utveckla den egna kompetensen. Regeringen anser att viktiga utgångspunkter skall vara följande:

- Individerna deltar med eget sparande på kompetenssparkonto.
- Den kompetensutveckling som systemet stimulerar ges en vid definition.
- Systemet är förenligt med en väl fungerande kapitalmarknad och med EG:s regler.
- Stimulanserna koncentreras till kompetensutvecklingstillfället och är tillräckligt stora för att individer med begränsade möjligheter att spara skall finna systemet attraktivt.
- Arbetsgivare ges möjlighet att bidra till uppbyggnaden av kompetensparkonton.
- Stimulanserna finansieras genom de energiskattehöjningar som skett som en del av den gröna skatteväxling som inleddes år 2000.

När det gäller val av sparmodell är det regeringens uppfattning att man bör använda sig av en s.k. öppen modell, vilket innebär att individerna har möjlighet att disponera kontomedlen fritt utan straffavgifter. Regeringen anser därför att sparmodellen bör utformas så att fysiska personer ges möjlighet att med skattemässig verkan göra insättningar på kompetenssparkonto som de kan disponera fritt. Avkastning på behållning på kompetenssparkonto beskattas som personlig kapitalinkomst, dvs. 30 % av avkastningen. De insatta medlen på kontot får disponeras utan några sanktioner. Regeringen anser inte att sparade kompetensmedel skall kunna omvandlas till pension.

Enligt regeringen bör avsättningsmöjligheterna utformas så att en fysisk person får göra avdrag vid inkomstbeskattningen för insättningar på kompetenssparkonto med maximalt 25 % av ett inkomstbasbelopp per år. Insättningar på kompetenssparkonto bör kunna ske t.o.m. det inkomstår kontohavaren fyller 60 år.

Arbetsgivarna skall ges möjlighet att förstärka systemet genom insättning på en anställds kompetenssparkonto. Arbetsgivare som gör en sådan insättning bör få en skattelättnad som motsvarar en nedsättning med 10 procentenheter av arbetsgivaravgifterna på det insatta beloppet.

Uttag från kompetenssparkonto bör kunna göras utan åldersgräns för kontohavaren och beskattas som tjänsteinkomst. Behållning på kompetenssparkonto bör tas upp till beskattning med början det år kontohavaren fyller 61 år och avslutas det år kontohavaren fyller 64 år. Vid dödsfall bör kontobehållningen tas upp till beskattning i dödsboet.

De grundläggande skattereglerna för insättning på och uttag från kompetenssparkonto bör kompletteras med följdändringar i annan lagstiftning. Regeringen avser att återkomma i dessa frågor.

För att möjliggöra en snabb introduktion av systemet bör sparandet inledningsvis ske genom inlåning på konton som förvaltas av en statlig myndighet. Vilken myndighet som är lämplig som kontoförvaltare bör utredas i särskild ordning. Regeringen anser dock att man bör överväga möjligheten att låta individen spara i olika institut, exempelvis banker och försäkringsbolag. Regeringen skall återkomma med en analys av denna fråga, bl.a. när det gäller de EG-rättsliga aspekter som då aktualiseras.

Räntan på kompetenssparkonto bör sättas så att nivån blir väl avvägd samtidigt som riskerna för den enskilde minimeras.

När en person tar ut medel i syfte att genomgå kompetensutveckling skall en särskild kompetenspremie utgå. Den maximala premien skall uppgå till 25 % av ett inkomstbasbelopp per kalenderår. Full premie bör utgå vid ett års heltidsstudier, dvs. 200 studiedagar. Vid lägre antal studiedagar reduceras den maximala premien proportionellt. Ingen premie bör utgå vid kompetensutveckling som understiger fem dagar. Storleken på premien bör inte överstiga 50 % av det belopp som tas ut från kontot under kalenderåret. Oberoende av antalet utbildningsdagar bör dock ett fast belopp med 1 000 kr utges under förutsättning att minst 5 000 kr tas ut från kontot. Det fasta beloppet bör utges högst vart tredje år. Kompetenspremie bör utgå tidigast för året efter det att

individnen fyllt 25 år. Möjligheten till särskild skattejämkning så att kompetenspremien tillfaller individen under utbildningstiden bör undersökas.

Avgränsningen av vad som skall anses vara tillåten kompetensutveckling bör utgå från att kompetensutveckling skall ges en så vid definition som möjligt. Systemet skall vara så administrativt enkelt och överblickbart som möjligt. Subventionen i systemet gör det emellertid angeläget att avgränsa den kompetensutveckling som kan berättiga till kompetenspremier. Det är viktigt att de utbildningar, kurser, praktikplatser och annan kompetensutveckling som erbjuds är seriösa och håller god kvalitet. Inledningsvis bör systemet därför omfatta utbildningar, kurser och praktik som anordnas inom de offentliga utbildningsväsendena för barn och ungdom respektive vuxna, universitet och högskolor, folkbildning, kvalificerad yrkesutbildning samt kompletterande utbildningar som står under statlig tillsyn. Därutöver bör sådan utländsk utbildning ingå för vilken Centrala studiestödsnämnden får bevilja studiestöd.

Regeringen anser att det är ytterst angeläget att systemet snabbt får en fungerande organisation som kan inkludera även andra anordnare av utbildning och kompetensutveckling. Regeringen avser därför att återkomma med förslag om övriga kompetensutvecklingsanordnares medverkan och hur prövning och godkännande av dessa anordnare skall hanteras.

Enligt regeringen kommer införandet av individuellt kompetenssparande att kräva tydliga och väl planerade informationsinsatser från statens sida. Regeringen skall under hösten 2002 återkomma med kompletterande förslag avseende organisationen, där även frågor som rör information kommer att beaktas.

SCB bör få ansvar för den löpande uppföljningen av kompetenssparandet. För utvärdering och djupare analyser av kompetenssparandets effekter bör lämpliga myndigheter få i uppdrag att genomföra samordnade utvärderingar på nationell nivå. Fristående forskningsprojekt där kompetenssparandet studeras och utvärderas bör också stimuleras.

Regeringen avser att löpande redovisa de offentlig-finansiella effekterna av systemet i kommande budgetpropositioner och ekonomiska vårpropositioner.

Motioner

Med anledning av propositionen har det väckts två motioner, A8 och A9.

I den gemensamma motionen A9 presenterar Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet sitt förslag om hur ett system för individuell kompetensutveckling bör utformas.

Motionen behandlar vissa av de frågor som aktualiserats i propositionen. Övriga frågor, som inte berörs särskilt i motionen, anser partierna inte behöver bli föremål för riksdagsbeslut i vår. Enligt motionärerna kan beslut i dessa delar fattas först när riksdagen behandlar ett fullständigt förslag som även innehåller lagförslag.

Inledningsvis framför partierna kritik mot regeringens sätt att handlägga frågan om individuell kompetensutveckling. De hänvisar till att de nödvändiga reformerna gång på gång har skjutits på framtiden, trots att riksdagen under flera år har avsatt budgetmedel för ändamålet och trots att utredningen om kompetenssparande presenterat sitt slutbetänkande år 2000.

Enligt partierna är det viktigt att Sverige återfår sin forna ställning i toppen av den s.k. välståndsligan. Dagens situation är bekymmersam. I många kommuner är en tredjedel av den arbetsföra befolkningen antingen arbetslös, föremål för någon arbetsmarknadspolitisk insats eller förtidspensionerad.

Arbetslivet genomgår en snabb förändring. Globalisering och teknikintensifiering leder till ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Det blir allt vanligare att en person har varit anställd hos flera olika arbetsgivare och att man växlar mellan utbildning och arbete. Utbildningen är en färskvara, och många gamla yrken är på tillbakagång samtidigt som nya tillkommer.

Det är viktigt att man understöder det livslånga lärandet och ökar människors möjligheter att förkovra sig och utvecklas. Utbildning och kompetens är nyckelord för framtidens arbetsmarknad. Därför skall ett system införas för sparande till kompetensutveckling. Systemet skall vara individuellt och frivilligt. Kompetenssparande främjar möjligheterna för individen att utbilda sig vidare. När kompetensen stärks ökar den enskildes trygghet på arbetsmarknaden liksom benägenheten att pröva utmaningar i arbetslivet. Ökade möjligheter till kompetenssparande är därför en viktig komponent i en strategi för långsiktig tillväxt.

Kompetenssparande är inte bara positivt ur ett individperspektiv. Sådant sparande bidrar till kompetenshöjning och därmed till att begränsa arbetslösheten. Landets förmåga att stå emot ekonomiska kriser förstärks (yrk. 1).

Systemet skall bygga på en möjlighet för fysiska personer att med skattemässig verkan göra insättningar på individuella kompetenssparkonton. Det skall inte bara gälla för anställda, utan det är också viktigt att egenföretagare ges möjlighet att kompetensspara.

Medlen på kompetenssparkontot är individens egna och skall kunna användas till sådan kompetensutveckling som den enskilde själv bestämmer. Kompetensutveckling bör ges en vid definition. Om sparmedlen inte kommer till användning för kompetensutveckling bör de kunna användas för att förstärka pensionen (yrk. 2).

Den föreslagna avdragsrätten är otillräcklig för att nå reformens syfte. Avdragsrätten bör gälla för insättningar upp till ett prisbasbelopp per år.

För låginkomsttagare bör det införas någon form av extra skattecredit eller bidrag.

Arbetsgivarnas medverkan är viktig för att stödja och utveckla individernas kontinuerliga vidareutbildning. Det är angeläget att få deras medverkan bl.a. därför att kapitalet i systemet då kan byggas upp i en snabbare takt. I syfte att stimulera arbetsgivare att bidra till den anställdes egna utbildnings-sparande bör det införas en rätt till avdrag för sociala avgifter vid avsättningar till den anställdes kompetenssparkonto (yrk. 3).

Partierna avvisar förslaget att medlen skall förvaltas av en myndighet. I stället anser de att medlen bör förvaltas av banker och andra finansiella institut. Kostnaderna minskar eftersom det redan finns en ”infrastruktur”. Det är viktigt att kompetenssparandet blir attraktivt genom att det råder stor valfrihet för spararna vad gäller både olika typer av sparande och sparinstitut.

Avkastningen skall inte beskattas som kapitalinkomst. I stället skall avkastningen beskattas på samma sätt som gäller för det individuella pensionssparandet. Det innebär att avkastningen bör beskattas med 15 % (yrk. 4).

Carl Erik Hedlund och Catharina Hagen (m) anser i motion A8 (yrk. 1 och 2) att det föreslagna systemet är tungt och byråkratiskt samt att det har dålig träffsäkerhet. Enligt motionärerna är systemet bl.a. lätt att manipulera och det ger ingen stimulans till arbetsgivarna. De föreslår därför att propositionen avslås. Enligt motionärerna finns det redan i dag framgångsrika system för hur kompetenssparande kan se ut och man bör i stället använda sig av dessa.

I flera motioner från allmänna motionstiden framförs krav på införande av kompetenskonton.

Moderaterna förordar i partimotion N315 (yrk. 8) att det införs individuella kompetenskonton. I kommittémotion A223 anser *Moderaterna* att man bör pröva möjligheten att införa ett individuellt utbildningssparande.

Kristdemokraterna anser i kommittémotion A367 (yrk. 21) att ett utbildningskonto bör inrättas för att främja ett lärande under hela livet. Ett liknande krav framställer *Kristdemokraterna* i kommittémotion A204 (yrk. 6).

Centerpartiet föreslår i partimotion N263 (yrk. 3) att det införs ett individuellt kompetenskonto.

I tre partimotioner, A229 (yrk. 12), Sf395 (yrk. 2) och So637 (yrk. 6), föreslår *Folkpartiet* att det införs individuella kompetenskonton.

I motion A295 av *Hans Stenberg och Göran Norlander (s)* föreslås att nuvarande regler ändras för att möjliggöra stöd för kompetensutveckling för ensamföretagare.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan i likhet med regeringen konstatera att den snabba utvecklingen i arbets- och samhällslivet och den demografiska utvecklingen kommer att ställa ökade krav på kompetensutveckling. Kunskapssamhällets utmaningar ställer högre krav på kompetens.

Både nationellt och internationellt finns en utbredd samstämmighet kring dagens utvecklingstrender i samhälls- och arbetslivet, som innebär att det krävs en kontinuerlig uppgradering och utveckling av kompetensen. De kvalificerade arbetena har kommit att utgöra en allt större andel av arbetena på arbetsmarknaden. Detta innebär att det på en arbetsmarknad som präglas av teknologisk utveckling, rationaliseringar och internationell konkurrens kan den kunskap som individen förvärvat i unga år snabbt bli otillräcklig eller

föråldrad. Vidare ökar kraven i takt med att informationsmängden ökar och den nya tekniken blir en naturlig del av vardagen.

Som regeringen påpekar har kompetensutveckling stor betydelse för samhällets, företagets och den enskildes utveckling. En högre kunskapsnivå förknippas med ökad produktivitet och tillväxt. Den ekonomiska betydelsen av utbildning och kompetensutveckling kompletteras av förbättrade anställnings- och arbetsförhållanden i en bred bemärkelse. Kompetensutvecklingen kan ge individen möjlighet att utveckla sin yrkesmässiga identitet, vilket i förlängningen skapar förutsättningar att finna nya och mer stimulerande arbetsuppgifter. Till detta kommer förhållandet att arbetsplatsernas organisation förändras alltmer. Hierarkiska organisationsmodeller ersätts av plattare organisationer. Denna utveckling ställer krav på de anställdas flexibilitet och kompetens.

Ett ökat inslag av kompetensutveckling i arbetslivet är som regeringen påpekar ofta av avgörande betydelse för svenska företags möjligheter att hävda sig i en allt starkare internationell konkurrens. Den svenska exportindustrin utgörs till stor del av företag som tillverkar högteknologiska produkter och därför har stora krav på kontinuerlig utveckling av sina arbetstagare. Det är viktigt att företag snabbt kan förändra sina produktionssystem och utbudet av varor och tjänster för att kunna möta de krav kunderna ställer.

Utskottet vill i detta sammanhang poängtera att det finns behov av kompetensutveckling även inom andra sektorer i samhället för att möta framtida krav på förändringar. Detta gäller särskilt inom tjänstesektorn och inte minst inom vård, skola och omsorg. Det finns också stora behov av ökad kompetens inom småföretagen.

Sverige har i ett internationellt perspektiv ett högt deltagande i personalutbildning. Statistiken visar dock att olika grupper på arbetsmarknaden inte får lika stor del av dessa satsningar. Lägre utbildade deltar i mindre utsträckning än högre utbildade, och yngre liksom äldre deltar i mindre utsträckning än medelålders. Personalutbildning genomförs i mindre omfattning i små företag än i större. Statistiken visar också att personalutbildning snarare koncentreras till tillsvidareanställda än till personer med tidsbegränsade anställningar. Inte heller deltidsarbetande deltar i lika stor utsträckning som heltidsarbetande. Trots kvinnors väldokumenterade större benägenhet att studera innebär detta sammantaget att kvinnor missgynnas i fördelningen av dagens verksamhetsrelaterade utbildning. Utskottet vill betona vikten av att personalutbildning eller verksamhetsrelaterad utbildning förstärks och blir mer jämlikt fördelad. Detta måste ses som en mycket viktig investering för framtiden till gagn för såväl individerna som för verksamheterna och Sveriges ekonomi.

Staten har också ett intresse av ökad kompetensutveckling. Genom att öka omfattningen av kompetensutvecklingen underlättas rörlighet och struktur- omvandling. Den anställdes anställbarhet stärks, och därigenom minskar risken för utslagning. Risken för uppsägningar minskar också. Staten har även ett fördelningspolitiskt intresse för utbildning och kompetensutveckling liksom ett intresse av att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden.

För att möta dessa krav på ökad utbildning och kompetensutveckling är det viktigt att olika åtgärder vidtas som kan ge effekter på både kort och lång sikt. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla de omfattande satsningar som sker inom ramen för den reguljära utbildningen. Under våren 2001 beslutade riksdagen om en strategi för utvecklingen av vuxnas lärande på grundskole- och gymnasienivå där individualisering och flexibilitet skall möjliggöra studier på olika stadier och inom olika ämnesområden. Det s.k. kunskapslyftet har pågått sedan 1997 och är en unik satsning på vuxenutbildning som under en femårsperiod når en bred målgrupp och ger ca 800 000 vuxna möjlighet att komplettera sin tidigare utbildning. Ett nytt riktat statsbidrag till kommunernas utbildning för vuxna och folkhögskolan införs för perioden 2003–2005. Statsbidraget innebär att staten åtar sig finansieringen av ca 47 000 årsstudieplatser i kommunerna och 7 000 platser inom folkhögskolan. Den 1 januari 2002 infördes en kvalificerad yrkesutbildning. Det är en reguljär utbildningsform på eftergymnasial nivå med stark arbetslivsanknytning. Mellan åren 1997 och 2003 byggs högskolan ut med ca 100 000 nya platser. Utskottet vill också framhålla de satsningar som gjorts inom arbetsmarknadspolitiken och då främst arbetsmarknadsutbildningen för individer som är eller riskerar att bli arbetslösa. Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken finns det möjlighet för arbetsgivare att få statligt stöd för utbildning av anställda. Till detta kommer de stöd som ges till personalutbildning. Staten medverkar i arbetet för utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet genom Växtkraft mål 3 inom EU:s strukturfonder. Företag och förvaltningar kan inom ramen för denna verksamhet få ersättning för motsvarande 20 % av bruttolönen för den tid de anställda deltar i kompetensutveckling. Vidare finns det en möjlighet för arbetsgivare att dra av sina kostnader för kompetensutveckling om utbildningen är verksamhetsrelaterad.

Syftet med ett system för individuell kompetensutveckling är att stärka individens ställning på arbetsmarknaden och att öka förutsättningarna för personlig utveckling. Det är endast ett komplement till redan befintliga system inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken. Det är enligt utskottets uppfattning viktigt att de befintliga systemen utvecklas och förbättras. Utskottet vill understryka att huvudansvaret för kompetensutvecklingen inom arbetslivet ligger på arbetsgivarna. Parterna på arbetsmarknaden har dock ett gemensamt ansvar för att kompetensutveckling kommer till stånd genom kollektivavtal och andra initiativ. Utskottet skulle därför välkomna att ytterligare former av kollektivavtalsreglerade system för kompetensutveckling kommer till stånd.

Som påpekats ovan kan ett system för stimulans av individuellt kompetenssparande ytterligare bidra till den enskildes möjlighet till kompetensutveckling. Detta gäller särskilt i ett längre perspektiv.

Utskottet kan konstatera att det råder en bred politisk enighet om att det är värdefullt att införa någon form av kompetenssparande. Som framgår av propositionen har särskilda medel avsatts i budgeten för detta ändamål. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att så snart som möjligt komma i gång

med ett system för kompetenssparande. Det är därför viktigt att man slår fast riktlinjerna för hur ett sådant system skall se ut. Utskottet har ingen invändning mot att i detta skede endast behandla mer övergripande frågor för att regeringen sedan under hösten skall kunna lägga fram ett fullständigt förslag. Enligt utskottets uppfattning bör denna ordning inte heller leda till någon försening av reformen. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom det krav som framförs i motion A8 yrkandena 1 och 2 (m) som bl.a. innebär att propositionen bör avslås. Motionen bör därför avslås.

Utskottet övergår nu till att behandla frågor om riktlinjer för systemet och kommer då också in på de invändningar som framförs i motion A9.

Inledningsvis kan konstateras att det av regeringen föreslagna systemet innebär att både anställda och företagare kommer att omfattas. Enligt utskottet är det angeläget att systemet genom sina delkomponenter blir attraktivt för breda grupper av befolkningen och att systemet i faktisk funktion får ett tillfredsställande fördelningspolitiskt utfall. Behovet av återkommande utbildning och kompetensutveckling är stort, oavsett tidigare utbildningsbakgrund. Systemet måste också vara enkelt och överblickbart.

Den sparmodell som regeringen har valt är en s.k. öppen modell som innebär att fysiska personer ges möjlighet att disponera kontomedlen fritt. Enligt utskottets mening innebär den valda modellen att systemet blir flexibelt samtidigt som riskerna för inlåsnings undviks. Genom att den enskilde får en kompetenspremie vid kompetensutveckling innebär den valda modellen också att tyngdpunkten kommer att ligga på kompetensutveckling och inte på sparandet. Utskottet har därför ingen invändning mot den av regeringen förordade sparmodellen.

När det gäller frågan om avsättningsmöjligheterna och arbetsgivarnas medverkan i systemet vill utskottet anföra följande.

I flerpartimotionen hävdas att regeringens förslag i fråga om den maximala avsättningen är otillräckligt för att nå reformens syfte. Utskottet kan konstatera att en hög avdragsrätt, exempelvis ett inkomstbasbelopp, innebär att endast personer med höga inkomster skulle ha möjlighet att spara så mycket som denna ram skulle medge. Genom att, som föreslås i motionen, samtidigt tillåta att sparmedel som inte använts för kompetensutveckling får användas för att förstärka pensionen skulle begränsningen som gäller för avdragsrätten vid pensionssparande kringgås.

Även den i propositionen aviserade öppna sparmodellen kan få vissa skatteeffekter. En sådan modell innebär att det kommer att finnas vissa möjligheter att omfördela inkomster mellan olika år, och därmed kan den enskilde tillgodogöra sig det skattemässiga värde som ligger i skillnaden mellan den marginalsatt som gäller det år inbetalning sker och den som gäller för utbetalningsåret. Utskottet delar regeringens uppfattning att avsättningsmöjligheterna bör begränsas för att reducera effekterna av detta. Den i propositionen valda avdragsrätten kommer enligt utskottets uppfattning att leda till ett tillfredsställande utfall.

Genom att enligt regeringens modell begränsa avdragsrätten till 25 % av ett inkomstbasbelopp är det inte heller nödvändigt med någon begränsning av hur stor behållningen på kompetenssparkontot skall få vara.

Utskottet kan också konstatera att flerpartimotionens förslag inte rymms inom det finansiella utrymme som riksdagen har fastställt för reformen.

Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte ställa sig bakom den invändning som framförts i flerpartimotionen när det gäller den maximala avsättningen.

Det är enligt utskottets mening viktigt att betona att syftet med medlen är att de skall användas för kompetensutveckling, inte som ett led i skatteplanering. Utskottet delar därför inte uppfattningen att de medel som finns på kompetenssparkontot bör kunna användas för att förstärka pensionen.

I likhet med regeringen anser utskottet att arbetsgivarnas medverkan kan bidra till att systemet får stor uppslutning och därigenom kan omfatta breda grupper av befolkningen. För att skapa ett intresse hos arbetsgivarna att bidra till uppbyggnaden av den anställdes kompetenssparmedel finns det anledning att införa någon form av skattelättnad. Utskottet delar regeringens bedömning att detta bör ske genom en nedsättning motsvarande 10 procentenheter av arbetsgivaravgifterna på det insatta beloppet. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att regeringen i propositionen pekat på att en sådan nedsättning av arbetsgivaravgifterna eller en motsvarande skattelättnad som är knuten till inbetalningar till en anställdes kompetenssparkonto aktualiserar en rad frågor som kräver en närmare analys. Regeringen pekar bl.a. på att det är angeläget att välja en lösning som så lite som möjligt rubbar sambandet mellan avgifter och förmåner i socialförsäkringssystemet. En annan fråga är hur reglerna i dessa delar måste utformas så att de i vissa hänseenden inte kommer i konflikt med EG-rätten. Av det anförda följer att utskottet inte kan biträda kravet i flerpartimotionen i fråga om avdrag för sociala avgifter.

Vad sedan gäller frågan om förvaltningen av kontona delar utskottet regeringens bedömning. För att möjliggöra en snabb introduktion av systemet bör sparandet inledningsvis ske genom inlåning på konton som förvaltas av en statlig myndighet.

Utskottet vill i likhet med regeringen framhålla behovet av att det inför introduktionen av systemet med individuellt kompetenssparande genomförs tydliga och väl planerade informationsinsatser. Staten bör ha huvudansvaret för dessa insatser. Enligt utskottets uppfattning har dock de centrala och lokala parterna på arbetsmarknaden en viktigt funktion när det gäller att informera om det nya systemet, inte minst för att få med de lågutbildade och låginkomsttagarna. Det är också viktig att det i ett tidigt skede genomförs en aktiv uppföljning av systemet så att syftet med reformen uppnås.

Utskottet kan också konstatera att utbildningsutskottet – från sina utgångspunkter – i yttrandet föreslagit att regeringens förslag till riktlinjer bör tillstyrkas. I likhet med utbildningsutskottet vill arbetsmarknadsutskottet lyfta fram regeringens uttalande om att det inte heller i fortsättningen kommer att vara möjligt för enskilda fysiska personer att köpa en utbildningsplats i högs-

kolan. Arbetsmarknadsutskottet delar också utbildningsutskottets uppfattning att det är viktigt att motsvarande även fortsättningsvis gäller inom kommunal vuxenutbildning.

Sammanfattningsvis ställer sig arbetsmarknadsutskottet bakom regeringens förslag till riktlinjer. Utskottet anser alltså att riksdagen bör godkänna dessa riktlinjer, vilka framgår av bilaga 1. Av detta följer att motionerna A9 yrkandena 1–4 (m, kd, c, fp), A204 yrkande 6 (kd), A223 (m), A229 yrkande 12 (fp), A295 (s), A367 yrkande 21 (kd), Sf395 yrkande 2 (fp), So637 yrkande 6 (fp), N315 yrkande 8 (m) och N263 yrkande 3 (c) bör avslås i den mån de inte kan anses tillgodosedda genom vad som anförts.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Utgångspunkter m.m. för ett system för individuell kompetensutveckling (punkt 2) (m, kd, c, fp)

av Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m), Elver Jonsson (fp), Magnus Jacobsson (kd) och Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling såvitt avser systemets utgångspunkter och syfte, val av sparmodell, avsättningsmöjligheter m.m. och förvaltning av medel på kompetenssparkonto enligt vad som framförs under Ställningstagande i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:A9 yrkandena 1–4 (m, kd, c, fp) och avslår dels proposition 2001/02:175 i motsvarande delar, dels motionerna 2001/02:A204 yrkande 6 (kd), 2001/02:A223 (m), 2001/02:A229 yrkande 12 (fp), 2001/02:A295 (s), 2001/02:A367 yrkande 21 (kd), 2001/02:Sf395 yrkande 2 (fp), 2001/02:So637 yrkande 6 (fp), 2001/02:N263 yrkande 3 (c) och 2001/02:N315 yrkande 8 (m).

Ställningstagande

Inledning

Kompetensutveckling är en fråga som har strategisk betydelse. Trots detta har regeringen misskött frågan under en längre tid. Nödvändiga reformer har gång på gång skjutits på framtiden. Redan år 2000 var en utredning om individuellt kompetenssparande klar (SOU 2000:119). Länge var det oklart om regeringen över huvud taget skulle orka med att åstadkomma den aviserade propositionen. Till sist kom en proposition. Den innehåller dock inga lagförslag utan endast knapphändiga riktlinjer. Därmed har den viktiga reform som införandet av kompetenssparande innebär ännu en gång skjutits på en osäker framtid. Om regeringen hade agerat så att ett system med individuellt kompetenssparande hade kunnat införas under 2002 så hade förutsättningar funnits för att en väsentlig del av de 36 miljarder kronor som under året återbetalas från SPP till svenska företag hade kunnat avsättas till kompetenssparande via lokala överenskommelser. Vi anser därför att regeringen förtjänar stark kritik för hela sin handläggning av frågan om individuell kompetensutveckling.

I motion A9 lägger vi fram ett gemensamt förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling. Vi vill i detta sammanhang påpeka att SACO och TCO i ett gemensamt pressmeddelande från den 9 maj i år uppmanat till en gemensam blocköverskridande uppgörelse om kompetenssparandet. SACO och TCO anser att ledamöterna från Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet bör läsa den borgerliga motionen om individuellt kompetenssparande. Enligt organisationerna är motionens förslag klart bättre än det som finns i propositionen. Vi beklagar att majoriteten i arbetsmarknadsutskottet inte har visat öppenhet att diskutera förändringar i regeringens förslag.

Systemets utgångspunkter och syfte

Enligt vår uppfattning är det viktigt att Sverige återfår sin forna ställning i toppen av den s.k. välståndsligan. Det är nödvändigt om vi skall kunna skapa det goda samhället där alla har ett arbete och där sjuka, gamla och behövande får den vård och omsorg som de behöver.

I många kommuner är en tredjedel av den arbetsföra befolkningen arbetslös, deltagande i någon arbetsmarknadspolitisk insats eller förtidspensionerad. Särskilt prekär är situationen i de delar av landet som traditionellt styrts av Socialdemokraterna under lång tid. Där har enskilda initiativ, konkurrens med den offentliga sektorn och entreprenörsanda sällan eller aldrig uppmuntrats.

Arbetslivet genomgår en snabb förändring. Globalisering och teknikintensifiering leder till ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Inom det privata näringslivet omsätts 25–30 % av alla arbetstillfällen varje år. Det blir allt vanligare att personer är anställda hos flera olika arbetsgivare och att personer växlar mellan utbildning och arbete.

Utbildning blir alltmer en färskvara, och många gamla yrken är på tillbakagång samtidigt som nya tillkommer. Länder som vill hävda sig i den internationella konkurrensen måste anpassa sina utbildningssystem till denna utveckling.

Enligt vår uppfattning är det viktigt att man understöder det livslånga lärandet och ökar människors möjligheter att förkovra sig och utvecklas. Utbildning och kompetens är nyckelord för framtidens arbetsmarknad. Därför anser vi att det skall införas ett system för sparande till kompetensutveckling. Systemet skall vara individuellt och frivilligt.

Individuellt kompetenssparande främjar möjligheterna för individen att utbilda sig vidare. När kompetensen stärks ökar den enskildes trygghet på arbetsmarknaden liksom benägenheten att pröva utmaningar i arbetslivet. Ökade möjligheter till kompetenssparande är därför en viktig komponent i en strategi för långsiktig tillväxt.

Kompetenssparande är inte bara positivt ur ett individperspektiv. Sådant sparande bidrar till kompetenshöjning och därmed till att begränsa arbetslösheten. Landets förmåga att stå emot ekonomiska kriser stärks.

Val av sparmodell

Vi anser att systemet skall bygga på en möjlighet för fysiska personer att med skattemässig verkan göra insättningar på individuella kompetenssparkonton. Det skall inte bara gälla för anställda, utan det är också viktigt att egenföretagare ges möjlighet att kompetensspara.

Avkastningen på sparandet skall inte beskattas som kapitalinkomst. I stället bör den skattemässiga behandlingen likställas med vad som gäller för det individuella pensionssparandet (IPS). Det innebär för närvarande att avkastningen beskattas med 15 % avkastningsskatt i stället för med 30 % kapitalinkomstskatt.

Medlen på kompetenssparkontot är individens egna och skall kunna användas till sådan kompetensutveckling som den enskilde själv bestämmer. Kompetensutveckling bör ges en vid definition. Om sparmedlen inte kommer till användning för kompetensutveckling bör de kunna användas för att förstärka pensionen.

Avsättningsmöjligheter m.m.

Vi föreslår en ordning där varje individ ges möjlighet att göra avdrag vid inkomstbeskattningen för insättningar på ett individuellt kompetenssparkonto. Avdragsrätten bör gälla för insättningar upp till ett prisbasbelopp per år.

Regeringens förslag om en maximal årlig avsättning på endast en fjärdedels prisbasbelopp är helt otillräckligt för att nå reformens syfte. I propositionen motiveras detta med att personer med höga inkomster har möjlighet att spara i större utsträckning. Enligt vår mening bör låginkomsttagarnas mer begränsade handlingsutrymme dock inte föranleda beloppsgränser som gör hela reformen meningslös. I stället förordar vi någon form av extra skattekredit eller bidrag till låginkomsttagare som börjar kompetensspara. Sänkta skatter för i första hand låg- och medelinkomsttagare skulle också öka deras självbestämmande. Det ökade ekonomiska utrymmet skulle exempelvis kunna användas till ett riktat sparande såsom kompetenssparande.

Enligt vår uppfattning är arbetsgivarnas medverkan viktig för att stödja och utveckla individernas kontinuerliga vidareutbildning. För det enskilda företaget är det av avgörande betydelse för dess överlevnad att ge anställda kontinuerlig utbildning. Denna typ av mer verksamhetsrelaterad kompetensutveckling är ett naturligt led i företagets vardag.

Det är angeläget att få deras medverkan bl.a. därför att kapitalet i systemet då kan byggas upp i en snabbare takt. Redan i dag tar företagen ett betydande ansvar för de anställdas kompetensutveckling. Här är det emellertid ofta fråga om en mer direkt verksamhetsrelaterad personalutbildning där företaget också har ett avgörande inflytande. Det är inte lika självklart med en aktiv arbetsgivarmedverkan i ett kompetenssparande där medlen helt disponeras av den enskilde.

För att stimulera arbetsgivare att bidra till den anställdes egna utbildnings-sparande anser vi att det bör införas en rätt till avdrag för sociala avgifter vid avsättningar till den anställdes kompetenssparkonto. Detta kan jämföras med

de villkor som gäller för arbetsgivares avsättningar till pensionssparande för anställda.

Förvaltning av medel på kompetenssparkonto m.m.

Vi avvisar regeringens förslag om att sparandet skall ske hos en statlig myndighet i stället för – såsom föreslogs i IKS-utredningens betänkande – hos banker och andra finansiella institut. Regeringen hävdar dels att det finns problem i förhållande till EG-rätten, dels att det går fortare om man väljer en myndighetslösning i stället för en marknadslösning.

Den begränsade EG-rättsliga analys som regeringen presenterar visar att det finns osäkerhet om förenligheten med EG-rätten både vad beträffar en marknadslösning och vad beträffar en myndighetslösning. Frågan måste analyseras vidare men det finns naturligtvis inget skäl att välja den modell som långsiktigt blir sämst för spararna genom att ingen konkurrens över huvud taget tillåts förekomma.

Det är vidare helt orimligt att tro att utnyttjandet av en myndighet skulle innebära en snabbare introduktion av det individuella kompetenssparandet än om man utnyttjar den befintliga infrastrukturen hos banker och andra finansiella institut. Erfarenheterna från den nya Premiepensionsmyndigheten talar sitt tydliga språk och illustrerar hur lång tid det kan ta och hur kostsamt det kan bli att etablera en myndighetslösning.

Kostnaderna för att bygga upp en sparandeförvaltning inom ramen för en statlig myndighet är mycket stora i jämförelse med kostnaderna för att använda dagens infrastruktur, som försäkringsbolag, banker, värdepappersbolag etc. Genom att nyttja redan befintliga strukturer stimuleras också marknadsföringen av kompetenssparandet i och med att de olika aktörerna har ett företagsekonomiskt intresse av att göra systemet känt bland löntagare och arbetsgivare. Statens kostnader kan därmed hållas nere. Även den effekten går förlorad när sparandet sker inom ramen för en statlig myndighet.

Det är viktigt att det individuella kompetenssparandet blir attraktivt i förhållande till andra sparformer. Därför är det viktigt att det råder stor valfrihet för spararna både vad avser olika typer av sparande och vad avser olika sparinstitut. Konkurrens och valfrihet måste vara vägledande även för denna sparform.

Övriga frågor

De övriga frågor som aktualiseras i regeringens proposition behöver enligt vår uppfattning inte bli föremål för riksdagsbeslut under våren. Beslut i dessa delar fattas när riksdagen behandlar ett fullständigt förslag som även innehåller lagförslag.

Sammanfattande bedömning

Med hänsyn till det ovan anförda anser vi att utskottet bör föreslå att riksdagen med bifall till motion A9 yrkandena 1–4 (m, kd, c, fp) och med avslag på propositionen i motsvarande delar godkänner motionens förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling såvitt avser systemets utgångspunkter och syfte, val av sparmodell, avsättningsmöjligheter m.m. och

förvaltning av medel på kompetensparkonto m.m. Motionerna A204 yrkande 6 (kd), A223 (m), A229 yrkande 12 (fp), A367 yrkande 21 (kd), Sf395 yrkande 2 (fp), So637 yrkande 6 (fp), N263 yrkande 3 (c) och N315 yrkande 8 (m) avstyrks i den mån de inte kan anses tillgodosedda genom vad som anförs. Motion A295 (s) avstyrks.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:175 *Ett system för individuell kompetensutveckling* föreslår regeringen att riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling (sammanfattade i avsnitt 3.1) såvitt avser systemets utgångspunkter och syfte (avsnitt 3.1), val av sparmodell (avsnitt 4.1), avsättningsmöjligheter m.m. (avsnitt 4.2), förvaltning av medel på kompetenssparkonto (avsnitt 4.3), utformning av och villkoren för kompetenspremien (avsnitt 5), systemets förhållande till andra system (avsnitt 6.1), principer för organisationen (avsnitt 7) och informationsinsatser, uppföljning och utvärdering (avsnitt 10).

Följdmotioner

2001/02:A8 av Carl Erik Hedlund och Catharina Hagen (m):

1. Riksdagen beslutar att avslå propositionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om alternativa vägar att öka kompetensnivån i landet.

2001/02:A9 av Mikael Odenberg m.fl. (m, kd, c, fp):

1. Riksdagen beslutar godkänna motionens förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling såvitt avser systemets utgångspunkter och syfte.
2. Riksdagen beslutar godkänna motionens förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling såvitt avser val av sparmodell.
3. Riksdagen beslutar godkänna motionens förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling såvitt avser avsättningsmöjligheter m.m.
4. Riksdagen beslutar godkänna motionens förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling såvitt avser förvaltning av medel på kompetenssparkonto m.m.

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:Sf395 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kompetenskonton.

2001/02:So637 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad egenmakt i arbetslivet genom tillskapandet av individuella kompetenskonton.

2001/02:N263 av Agne Hansson m.fl. (c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om utformningen och införandet av individuella kompetenskonton.

2001/02:N315 av Per Westerberg m.fl. (m):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kontinuerlig kompetensutveckling.

2001/02:A204 av Maria Larsson m.fl. (kd):

6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till utbildningskonto.

2001/02:A223 av Mikael Odenberg m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av att pröva möjligheten att införa ett individuellt utbildnings-sparande.

2001/02:A229 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om kompetenskonton.

2001/02:A295 av Hans Stenberg och Göran Norlander (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ändrade regler för att möjliggöra stöd för kompetensutveckling för ensamföretagare.

2001/02:A367 av Stefan Attefall m.fl. (kd):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av utbildningskonto för att främja kompetenshöjning i arbetslivet.

BILAGA 2

Utbildningsutskottets yttrande 2001/02:UbU5y

Ett system för individuell kompetensutveckling

Till arbetsmarknadsutskottet

Utbildningsutskottet har den 25 april 2002 beslutat att avge yttrande till arbetsmarknadsutskottet över proposition 2001/02:175 *Ett system för individuell kompetensutveckling* jämte eventuella motioner.

Med anledning av propositionen har väckts motionerna 2001/02:A8 (m) och 2001/02:A9 (m, kd, c, fp).

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen godkänner riktlinjer för ett nytt system för stimulans av individuell kompetensutveckling.

Systemet innebär att den enskilda individen ges möjlighet att med vissa begränsningar göra skattemässigt avdragsgilla insättningar på kompetenssparkonton. En stimulans för arbetsgivare att göra inbetalningar på en anställds kompetenssparkonto skall införas. Räntan på kompetenssparkonton skall beskattas som vanlig kapitalinkomst. Inledningsvis förvaltas kompetenssparkontona av en statlig myndighet. Uttag från kompetenssparkonton beskattas som tjänsteinkomst. Vid uttag i anslutning till kompetensutveckling ges en stimulans i form av en kompetenspremie vars storlek bl.a. beror på längden på kompetensutvecklingen. Den kompetensutveckling som systemet skall stimulera skall ges en vid definition. Kompetenspremien ges i form av en skattereduktion.

De riktlinjer som riksdagen föreslås godkänna omfattar utgångspunkter för och syftet med systemet samt vidare grundläggande bedömningar i fråga om val av sparmodell, avsättningsmöjligheter m.m., förvaltning av medel på kompetenssparkonto, utformning av och villkor för en kompetenspremie, systemets förhållande till andra system, principer för organisationen och informationsinsatser, uppföljning och utvärdering.

Det nya systemet för individuell kompetensutveckling bör enligt propositionen träda i kraft den 1 juli 2003. Regeringen avser att under hösten 2002 återkomma till riksdagen med förslag till den lagstiftning som behövs.

I det följande återges vissa av regeringens grundläggande bedömningar som till en del bemöts i motionsförslag.

Beträffande *val av sparmodell* bör enligt regeringens bedömning fysiska personer ges möjlighet att med skattemässig verkan göra insättningar som de kan disponera fritt på kompetenssparkonto. Räntan på kontot bör beskattas fullt ut som personlig kapitalinkomst. De insatta medlen på kontot får disponeras utan sanktioner.

I fråga om *avsättningsmöjligheter m.m.* bedömer regeringen att en fysisk person bör få göra avdrag vid inkomstbeskattningen för insättningar på kompetenssparkonto med maximalt 25 % av ett inkomstbasbelopp per år. Insättningar på kompetenssparkonto bör kunna ske t.o.m. det inkomstår kontohavaren fyller 60 år. För arbetsgivare som gör insättning på en anställds kompetenssparkonto bör en skattelättnad medges som motsvarar en nedsättning med 10 procentenheter av arbetsgivaravgifterna på det insatta beloppet, dock inte på ett högre belopp än vad som är avdragsgillt för den anställde. Motsvarande skattelättnad bör medges enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag.

För att möjliggöra en snabb introduktion av systemet bör sparandet enligt regeringens bedömning inledningsvis ske genom inlåning på *konton som förvaltas av en statlig myndighet*. Vilken myndighet som är lämplig som kontoförvaltare bör utredas i särskild ordning. Försättningsvis kan dock övervägas möjligheter till sparande i olika institut, exempelvis banker och försäkringsbolag. Regeringen återkommer med en analys av denna fråga, bl.a. när det gäller de EG-rättsliga aspekter som då aktualiseras.

Med *godkänd kompetensutveckling* avses utbildningar, kurser och praktik som anordnas inom de offentliga utbildningsväsendena för barn och ungdom respektive vuxna, universitet och högskolor, folkbildning, kvalificerad yrkesutbildning samt kompletterande utbildningar som står under statlig tillsyn. Därutöver ingår utländsk utbildning för vilken Centrala studiestödsnämnden får bevilja studiestöd. Regeringen avser att återkomma med förslag om övriga kompetensutvecklingsanordnarens medverkan och hur prövning och godkännande av dessa anordnare skall hanteras.

Regeringen betonar i propositionen att systemet för individuell kompetensutveckling skall vara ett frivilligt, generellt *system som inte skall ersätta andra offentliga åtaganden* inom exempelvis utbildnings- eller arbetsmarknadspolitiken utan ses som ett komplement till dessa.

Motioner

Avslag på propositionen begärs i motion 2001/02:A8 (m) yrkande 1. Avslagsyrkandet motiveras bl.a. med att den ekonomiska och praktiska insatsen för de föreslagna kompetenssparkontona inte står i proportion till de förväntade effekterna. Enligt motionärerna motverkar vårt skatte- och bidragssystem strävanden att genom högre kompetens höja sin lönenivå. De anser att det är

bättre att genom generella regeländringar öka effekten av höjd kompetens än att bygga upp komplicerade regelverk (yrk. 2).

I motion 2001/02:A9 (m, kd, c, fp) föreslås att riksdagen skall godkänna motionens förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling. I motionen framhålls i fråga om systemets utgångspunkter och syfte (yrk. 1) att utbildning och kompetens är nyckelorden för framtidens arbetsmarknad. Därför skall ett system införas för sparande till kompetensutveckling. Systemet skall vara individuellt och frivilligt. Ökade möjligheter till kompetenssparande är en viktig komponent i en strategi för långsiktig tillväxt i Sverige.

Beträffande val av sparmodell betonas i flerpartimotionen (yrk. 2) att systemet bör gälla inte bara för anställda utan också för egenföretagare. Kompetenssparandet bör skattemässigt likställas med det individuella pensionssparandet. Det innebär att avkastningen på sparandet beskattas med 15 % avkastningsskatt i stället för med 30 % kapitalinkomstskatt, vilket regeringen föreslagit. Om sparmedlen inte kommer till användning för kompetensutveckling skall de kunna användas för att förstärka pensionen.

Såvitt avser avsättningsmöjligheter föreslås i flerpartimotionen en ordning där varje individ ges möjlighet att göra avdrag vid inkomstbeskattningen för insättningar på ett individuellt kompetenskonto på upp till ett prisbasbelopp per år (yrk. 3). Regeringens förslag om en maximal årlig avsättning på endast en fjärdedels prisbasbelopp är enligt motionärerna helt otillräckligt för att nå reformens syfte. För att stimulera arbetsgivare att bidra till den anställdes egna utbildningssparande bör det införas en rätt till avdrag för sociala avgifter vid avsättningar till den anställdes kompetenssparkonto.

Slutligen avvisas i flerpartimotionen regeringens förslag om att sparandet skall ske hos en statlig myndighet i stället för hos banker och andra finansiella institut (yrk. 4). Motionärerna framhåller att kostnaderna för att bygga upp en sparandeförvaltning inom en statlig myndighet är stora i jämförelse med kostnaden för att använda dagens infrastruktur.

Utbildningsutskottets bedömning

Riksdagen har genom förevarande proposition att ta ställning till huvuddragen i ett nytt system för individuell kompetensutveckling som avses träda i kraft den 1 juli 2003. Regeringen skall enligt vad som anges i propositionen återkomma till riksdagen under hösten 2002 med förslag till lagreglering.

Utbildningsutskottet anser utifrån sina utgångspunkter att arbetsmarknadsutskottet bör tillstyrka regeringens förslag till riktlinjer och därmed avstyrka motionerna 2001/02:A8 och 2001/02:A9. Med anledning av den senare motionen vill utskottet påpeka att systemet inte utestänger någon fysisk person från möjligheter till kompetenssparande, således inte heller egenföretagare.

I propositionen lämnar regeringen en utförlig redovisning för sina bedömningar i olika frågor.

Utskottet konstaterar att de bedömningar som redovisas väl ansluter till de mål och den nationella strategi för vuxnas lärande som presenterades i propositionen *Vuxnas lärande* (prop. 2000/01:72) samt till propositionen *Den öppna högskolan* (prop. 2001/02:15), vilka utskottet och riksdagen till alla delar ställde sig bakom (bet. 2000/01:UbU15 resp. 2001/02:UbU4). Till följd av riksdagens ställningstaganden till dessa propositioner byggs nu en kommunal infrastruktur för vuxnas lärande upp, och högskolan får en stärkt roll i det livslånga lärandet. Detta innebär ökat stöd och ökade utbildningsmöjligheter för personer som deltar i systemet för individuell kompetensutveckling.

Särskilt vill utbildningsutskottet stryka under vad som anförs i nu förevarande proposition om att det är viktigt att värna om det offentliga åtagandet och principen om avgiftsfrihet för reguljär utbildning vid införandet av ett system för individuell kompetensutveckling. Utskottet vill också lyfta fram regeringens uttalande om att det inte heller i fortsättningen kommer att vara möjligt för enskilda fysiska personer att köpa en utbildningsplats i högskolan. Enligt utskottet är det riktigt att motsvarande även fortsättningsvis gäller inom kommunal vuxenutbildning.

Stockholm den 23 maj 2002

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Yvonne Andersson (kd), Tomas Högström (m), Majléne Westerlund Panke (s), Per Bill (m), Tomas Eneroth (s), Lennart Gustavsson (v), Erling Wälivaara (kd), Gunnar Goude (mp), Sofia Jonsson (c), Agneta Lundberg (s), Anders Sjölund (m), Nils-Erik Söderqvist (s) och Yvonne Ångström (fp).

Avvikande mening

Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Tomas Högström (m), Per Bill (m), Erling Wälivaara (kd), Sofia Jonsson (c), Anders Sjölund (m) och Yvonne Ångström (fp) anför:

Vi anser att regeringen förtjänar stark kritik för hela sin handläggning av frågan om individuell kompetensutveckling. Propositionen innehåller inga som helst lagförslag, utan endast knapphändiga riktlinjer för den viktiga reform som därmed ännu en gång skjuts på en osäker framtid. I motion 2001/02:A9 lägger Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet fram ett gemensamt förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling.

Utbildning och kompetens är nyckelorden för framtidens arbetsmarknad. Därför skall ett system införas för sparande till kompetensutveckling. Systemet skall vara individuellt och frivilligt. Ökade möjligheter till individuellt kompetenssparande är en viktig komponent i en strategi för långsiktig tillväxt i Sverige. Kompetenssparkontomodellen är inte bara positiv ur ett individperspektiv. För staten är den ett sätt att bidra till kompetenshöjning och därmed till att begränsa arbetslösheten.

Avkastningen på sparandet skall inte beskattas som kapitalinkomst, vilket regeringen föreslår. Vi menar att sparandet skattemässigt bör likställas med det individuella pensionssparandet. Det innebär att avkastningen beskattas med 15 % avkastningsskatt i stället för med 30 % kapitalinkomstskatt. Om sparmedlen inte kommer till användning för kompetensutveckling anser vi, i motsats till regeringen, att de vid arbetslivets slut skall kunna användas för att förstärka pensionen.

Regeringens förslag om en maximal årlig avsättning på endast en fjärdedels prisbasbelopp är enligt vår uppfattning helt otillräckligt för att nå reformens syfte. Vi föreslår en ordning där varje individ ges möjlighet att göra avdrag vid inkomstbeskattningen för insättningar på ett individuellt kompetenssparkonto på upp till ett helt prisbasbelopp per år. För att stimulera arbetsgivare att bidra till den anställdes egna utbildningssparande bör det införas en rätt till avdrag för sociala avgifter vid avsättningar till den anställdes kompetenssparkonto att jämföras med de villkor som gäller för arbetsgivares avsättningar till pensionssparande för anställda.

Vi avvisar regeringens förslag om att sparandet skall ske hos en statlig myndighet i stället för hos banker och andra finansiella institut. Kostnaderna för att bygga upp en sparandeförvaltning inom en statlig myndighet är mycket stora i jämförelse med kostnaden för att använda dagens infrastruktur – försäkringsbolag, banker, värdepappersbolag etc. Konkurrens och valfrihet måste vara vägledande även för denna sparform.

Enligt vår mening bör arbetsmarknadsutskottet föreslå att riksdagen med bifall till motion 2001/02:A9 godkänner motionens förslag till riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling, såvitt avser systemets utgångspunkter och syfte, val av sparmodell, avsättningsmöjligheter m.m. och förvaltning av medel på kompetenssparkonto m.m. Därmed bör riksdagen avslå regeringens förslag i motsvarande delar och motion 2001/02:A8.